

FÁM ERIKA:

Fényalapú művészet a tértapasztalat határterületein

Bordos László Zsolt, vizuális művész 1977-ben született Erdélyben, Brassóban. Festőművésznak tanult a Budapesti Képzőművészeti Egyetemen, majd Helsinkiben a University of Art and Design (New Media Center) Medialab szakán folytatta a tanulmányait. A 3d animáció, a panoramikus és sztereoszkópikus 3d mapping vetítései hozták meg számára a világhírnevet.

Fénnyel festeni

Egyre nehezebb meghatározni, hogy kit tekinthetünk festőnek, a szó nem klasszikus értelmében, mert ma már festeni nemcsak ecsettel lehet.¹ Számos olyan számítás- és vetítéstechnikai eszköz áll ma már a vizuális alkotók rendelkezésére, amely teljesen átértelmezi a festés fogalmát. De lehet, hogy inkább a médiumok egymásra épüléséről, transzmedialitásról, totálmedialitásról kell beszélnünk: médiumok élnek együtt és egészítik ki egymást, szerepcserében, médiumcserében léteznek az alkotások. W.J. T. Mitchell a Képek élete c. könyvében hangsúlyozza, hogy a médiumok többnyire együtt élnek, pontosabban nincsenek tiszta médiumok. A vetítő, mint ecset olyan vizuális művek létrejöttét teszi lehetővé, amelyek a 21. század művészetének diszpozitívjei (Foucault) segítségével jutnak el a nézőhöz és amely legfontosabb eszköze a fény. Ezek a diszpozitívek alapvetően a fény jelenlétére, használhatóságára építenek. Bordos László Zsolt alkotásaiban alapeszközként van jelen a fény, amely a vetített kép létrehozásának feltétele. Bordos László Zsolt a vetített kép koreográfusaként az érzékszervi tapasztalataink és vizuális sémáink megkérdőjelezésével, újraértelmezésével kísérletezik folyamatosan, olyan gondolati és látási mintákat ír át, amelyeket több évszázadnyi művészettörténeti, kultúrtörténeti tapasztalat alapozott meg. A sémákból kikerülés nem újkéletű feladata a vizuális művészet, a képzőművészet kontextusában, a Vexierbild (képrejtvény) vagy a trompe l'oil a szokványos látási sémáinkból próbáltak kilendíteni, de ugyanezt tette az op-art. Kepes György fényfalai valamint Moholy-Nagy László fény és fotókísérletei mintegy előképei voltak a Bordos László Zsolt által képviselt mozgókép-kísérleteknek. Alkotásainak többségét az épületvetítések, a 3d-mapping teszi ki, de gyakran készít színpadi produkciókhoz vizuális háttérrel valamint egyéni és csoportos kiállítások keretében mutatja be fényalapú installációit, objektjeit.

---

¹ A fényfestés fogalmát gyakran használják a hosszú expozíciós idejű fotók esetében, ha egy mozgó fényforrás lenyomatát rögzítik, de a fényfestést/épületfestést mint a videomapping magyar megnevezésére is elterjedt. Jelen esetben a fénnel festés fogalmát elsősorban a vetített kép és a festett kép párhuzamba állításának a céljából használom, a festés igének a kiterjesztésére, jelentésbővítésére illetve a fogalom új konnotációira utalva. Festeni többet jelent mint ecsetet használva festett képet létrehozni. A filmet, mint mozgóképet és fényalapú vizuális művészetet nevezték fényírásnak - a Mediawave fesztivál például a Fényírók fesztiváljaként definiálta magát. A filmet még az 1960-as, 1970-es években is sokkal közelebb látták az irodalomhoz és az íráshoz, mint a festéshez, ezt bizonyítja, hogy a teoretikusok filmnyelvről beszéltek és grammatikai struktúrákat kerestek a mozgóképes alkotásokban. Ma egyre nyilvánvalóbb - bár nem tűnt el teljesen a film-irodalom, film-nyelv kapcsolat elemzőinek táborából, hogy a film elsősorban vizuális művészet és bár sok esetben narratív struktúrára is épít, természetét tekintve nem követ a nyelvvel, a verbalitással azonos szabályokat.

Mozgóképes architektúra

2015 Reverb – ZKM, Karlsruhe / Photo by: ZKM

Bordos László Zsolt azok közé a kísérletező művészek közé tartozik - nemzetközi vonatkozásban is -, akik a vetített kép határterületeit próbálták ki. A fénnnyel festett felületek, amelyeket Bordos alkotásai töltenek meg vizuális tartalommal sokfélék: épületvetítések² során különböző nagyságrendű nem homogén épülethomlokzatok³ jelentik a kiindulópontot, amelyhez a látvány, a vetített alkotás igazodik.

Mintegy keretként működnek a különféle homlokzatok, 3d-s keretként, amelyek határokat szabnak technikai értelemben az alkotómunka számára, hiszen egy barokk templom egészen más struktúrát kínál, mint egy Bauhaus-épület. A keret itt egyáltalán nem hasonlít a szokványos képkerethez, ahhoz a négyszög/téglalap felülethez, amelyet a falra akasztott kép/festmény/fotó illetve a képernyők/mozivászon alakja kínál számunkra. A sokféle épület sokféle homlokzata egy sajátos keretminta, amely a kétdimenziós felületet is jelenti, de a felület nem homogén, megosztott, feldarabolt, legtöbb esetben 3 dimenziós felület, amelynek sajátos domborzata van. Az épülethomlokzatok alapstruktúrát kínálnak, amelyhez alkalmazkodnia kell az alkotónak. Vizuális/mozgóképes architektúra, amit Bordos László Zsolt alkot, mert újratervezi a meglévő épület-látványstruktúráját, új látványélményt nyújtva, részben életre kelti az épületek homlokzatát, részben pedig egy állandó változásban, mozgásban lévő épülettel találkozunk, ami annál is inkább izgalmas nézői/befogadói tapasztalataink szempontjából, mert szokványosan egy épületet mint stabil, állandó konstruktumot tételezünk, gyakorlati tapasztalataink alapján. A mozgóképes látvány-élmény a homlokzaton átértelmezi a vetítés idejére az épületet, új lét-struktúrát kap, az animáció alanyaként egy életre keltett monumentális művel találkozunk. Legtöbb esetben a vetített felületet neves építészeti alkotások jelentik, amelyek önmagukban is jelentős művek. Az architektúra találkozási pontja a vetített képpel a vizualitás két sajátos formájának együttlétezését eredményezi, egy passzív és egy aktív vizuális közeg kollaboratív rendszerét hozva létre.

² Bódy Gábor Nárcisz és Psyché (1980) c. filmjében különleges módon mintegy előfutáraként a videomappingnak, olyan vetített mozgóképes jelenetet alkotott meg, amely egy épület homlokzatát filmezte: a változó felhők és az árnyékok lenyomatát rögzítette/gyorsította fel.

³ Monumentális vizuális művészet képviselője Bordos László Zsolt: egy épületvetítés esetében akár több ezer négyzetméter felületet is betölthet a vetített kép. 2006-ban volt az első nagyméretű, formabontó vetítése a Sziget Fesztiválon a Radiohead koncert alatt, amikor 800 négyzetméteren közel 40.000 emberre történt a vetítés.

Épületvetítéseivel⁴, majd panoráma-vetítéseivel eljutott Los Angelesztől New York-ig, Dubajtól Párizsig, Genftől Kölnig, Shanghaitól Moszkváig, Budapestig. Romániában is láthatóak voltak épületvetítésesei Temesváron, Marosvásárhelyen és Kolozsváron. Bordos nevéhez fűződik a világ első sztereoszkopikus épületvetítése, amelyet Genfben 2012 - ben láthattak a Mapping Fesztivál résztvevői. Ugyancsak az ő nevéhez köthető Európa első állandó kültéri épületvetítése, a lökösházi Bréda-kastély falain, amely 2013-tól kezdődően minden este naplementekor újra meg újra elkezdődik.

Az elmúlt évek legjelentősebb projekciói: *Lux Formae* Rómában (2018) a Solid Light Fesztivál keretében a Colosseo Quadrato épületét használta, Helsinkiben (2018) a *Konstellaatio* at Lux Fesztiválon, a Karlsruhe-i Schlosslichtspiele keretében a *Memories* c. alkotását mutatta be. Aix en Provence-ban (2016) a Victor Vasarely év záróeseményeként az *io* produkció volt látható.

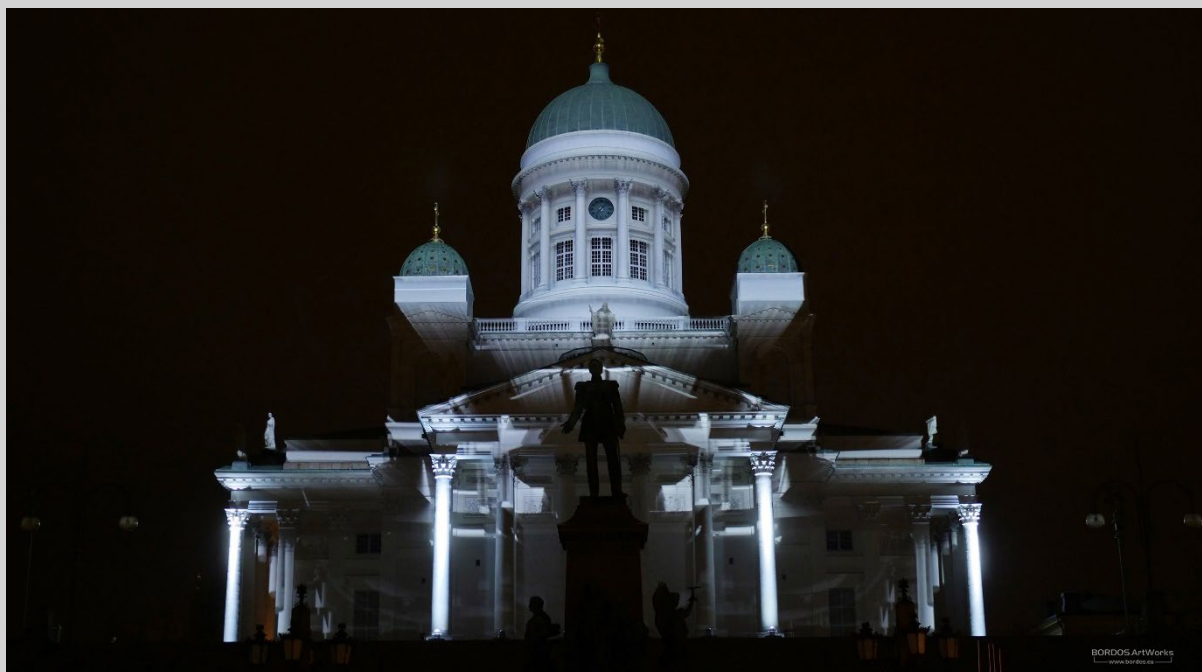
Bordos ars poetica-ja legpontosabb megfogalmazásának a Prágában 2015-ben bemutatott *Escape* c. munkáját tartja, ahol a világhírű Johann Johannsson zenéjére dolgozott és amelyet a Szent Ludmilla templom homlokzatán láthattak a résztvevők.

ESCAPE, Signal Prága 2015 – Fotó: Alexander_Dobrovodsky

⁴ Bordos első 3d mapping vetítése 2007-ben volt, Párizsban a Heavent nevű nemzetközi vetítéstechnikai kiállításon, ezáltal a világ első generációs 3d mapping művészei között tartják számon.

KONSTELLATIO – Lux Festival Helsinki 2018 – Fotó: Weronika Tylec

Különleges alkalomnak számított az Adalaide-i Művészeti Fesztiválon való részvétel, ahol Bordos az *A-Synchron* c. munkájával szerepelt, itt olyan művészek mellett állított ki, mint Bill Viola, Tony Oursler, Ryoichi Kurokawa. Mexico Cityben (2015) a Festival de las Luces keretében mutatta be egyik jelentős alkotását *Fragments* címmel, amelyet 4 nap este alatt 2 millióan láttak.⁵ A holografikus⁶ vetítés lehetőségét is kipróbálta és alkalmazta a sztereoszkópikus⁷ vetítés mellett.

FRAGMENTS – Filux Festival Mexico City 2015, Fotó: Filux

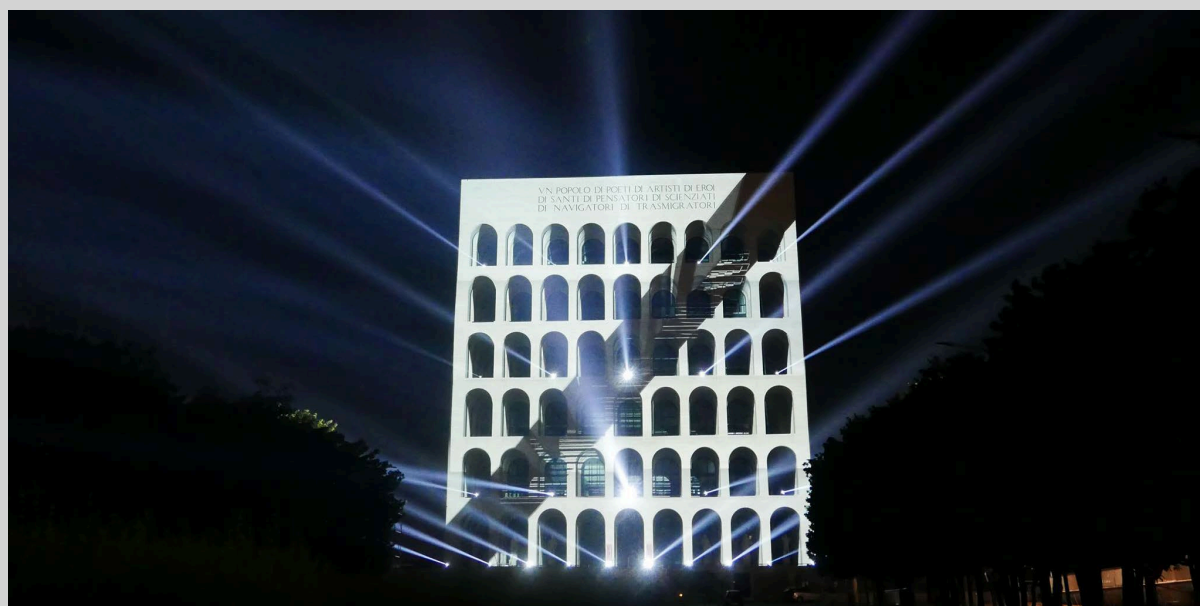
⁵ A vetítések lenyomatai mint videódokumentáció maradnak meg, többnyire egy központi nézőpontból filmezve - miközben egy vetítésen éppen annyi nézőpont és vizuális élmény születik, ahány néző van jelen.

⁶ A holográfia a fény hullámtermészetén alapuló képrögzítő eljárás, amellyel háromdimenziós kép hozható létre.

⁷ A sztereoszkópia olyan képalkotási módszereket foglal egybe, mely segítségével egy képben a térlátás illúziója kelthető. A térlátás mindennapi szinten úgy valósul meg, hogy a szemeink által észlelt két enyhén eltolt képet agyunk valós időben feldolgozza és egybeteszi. Ha tehát két enyhén eltolt pontból készített képet bemutatunk külön a megfelelő szemnek, kialakul egy virtuális mélységérzet.

FORM & SUBSTANCE, Art Basel Miami 2015, Fotó: Brian Blessinger

LUX FORMAE, Solid Light Festival Róma 2018 – Fotó: Weronika Tylec

Vizualitás, ritmus, dinamika

„Az építészet megfagyott zene” – Friedrich Schlegel már közhelyszerű megállapítását azért tartom fontosnak beemelni a Bordos alkotások elemzésének kontextusába, mert a két évszázados aforizmatikus megállapítás ellenpontosításához vezetnek el az épületekre vetített mozgóképek. Megolvasztják Bordos vizuális művei az épületeket - a látvány szintjén. Életre kelnek a mozdulatlan homlokzatok, az épület vitalitást kap, a fagyott ritmus saját életet él, átszervezhetővé, átértelmezhetővé, átalakíthatóvá válik. A fagyottnak vélt zeneiség a mozgás által megelevenedik, egy rövid időre természetesen, amíg a vetítés tart. De nemcsak képeket látunk a Bordos-alkotások esetében, hanem folyamatos hang/zenei háttér kíséri a produkciókat. A zenét⁸ maga az alkotó válogatja

⁸ Audio-reagens animációkat készít Bordos László Zsolt. Több száz zenei darabot hallgat meg munka közben amíg rátalál egy olyan zeneműre amely inspirálja. Ha megtetszik valami, rögtön felveszi a kapcsolatot a zeneszerzővel, ezáltal elkezdődik egy kommunikáció és végül az együttműködés. Johann Johansson-nal az Escape c. munka során került kapcsolatba, Amon Tobin-nal a Reverb c. alkotás vagy Mika Vainio-val a Konstellaatio c. munka kontextusában dolgozott együtt, Ondrej Skala-val többször is alkottak közös audio-vizuális műveket.

össze, ezek sajátos zenei kollázsok, amelyek kortárs zeneszerzők műveiből gyakran csak kiragadott részek újrendezése. A zenei háttér szoros ritmikai és szerkezeti összefüggésben van a vizuális kontextussal. A befogadói élmény a zenei és a vizuális információk koherenciájára épül, a hang- és képesemények illeszkedése alapvető kritériumként van jelen az alkotási folyamatban. A zene szerepe különösen fontos azokban az esetekben, amikor valamilyen színházi produkció vagy opera-előadáshoz készít vizuális, vetített anyagot Bordos László Zsolt, itt szorosabb és kötöttebb az alkotói keret, amelyben mozoghat, hiszen jó előre kapott zenei keretekhez és a saját koncepcióhoz kell igazodnia.

Non-figuratív animációk a technikai reprodukció korában

A vetített képek, amelyeket Bordos alkotásai kínálnak legtöbbször nem figuratívak, a mértani formák, különleges alakzatok dinamikájából építkeznek az alkotó. A formák életre kelnek a mozgókép segítségével, sok esetben antropomorfizálható konfigurációk jelennek meg a vetített felületen, az absztrakt kontextus meglehetősen szabad értelmezési felületet biztosít a befogadók számára. Voltaképpen absztrakt rövidfilmeket, animációs filmeket készít Bordos László Zsolt, ha műfajilag nagyon szorosan szeretnénk kategorizálni alkotásait. Az animációk három dimenziós felületen jelennek meg a néző számára, vizuális ritmusgyakorlatok ezek, a zenei komponens nagymértékben hozzájárul a befogadó számára kínált élményanyag megszületésében.

A vetített kép évszázados múltra tekint vissza, a laterna magica illetve a camera obscura megjelenésétől kezdődően, a vetített kép az állóképtől eljutott a vetített mozgóképig. A film megjelenésével mindennapjaink részévé vált a visszanezhető narratív tartalmak sokasága. Többnyire a figuratív és a narratív elemeknek köszönhetően hódíthatott meg széles tömegeket a film. A nonfiguratív, absztrakt, cselekményt nélkülöző mozgókép a video-art megjelenésével csak egy nagyon kiváltságos és nagyon szűk réteghez jutott el, gyakran csak a szakmához. A VJ (Video Jockey)-k megjelenésével az absztrakt tartalmú vetített kép egy szélesebb közönség számára is lehetőséget biztosított, hogy találkozhaszon kísérleti jellegű, igényes mozgóképes tartalmakkal. Bordos László Zsolt pályájának első szakaszában, kísérletező alkotóként gyakran próbálta ki magát a VJ szerepében, egyedi alkotásokat vihetett közönség elé. A vetített kép térhódítása, az épületvetítésekkel kezdődött el, itt a street-art egy sajátos formájával találkozunk voltaképpen, ahol a zenei háttérnek köszönhetően nem igényli a közönség (adott esetben több ezer néző), hogy egy összefüggő történetet hozzon a vizuális anyag. Bordos László Zsolt alkotásai nem a tömegkultúra ízlés- és elvárásvilágának akarnak megfelelni, az alkotó inkább a műfaj határfeszegetéseire tesz kísérletet a legtöbb alkalommal.

2006 – 2014 között Bordos több művész barátját is meghívta az együttműködés jegyében: Kovács Ivót, Vicsek Viktort, Szalkó Dánielt, de idővel, kialakított egy sajátos

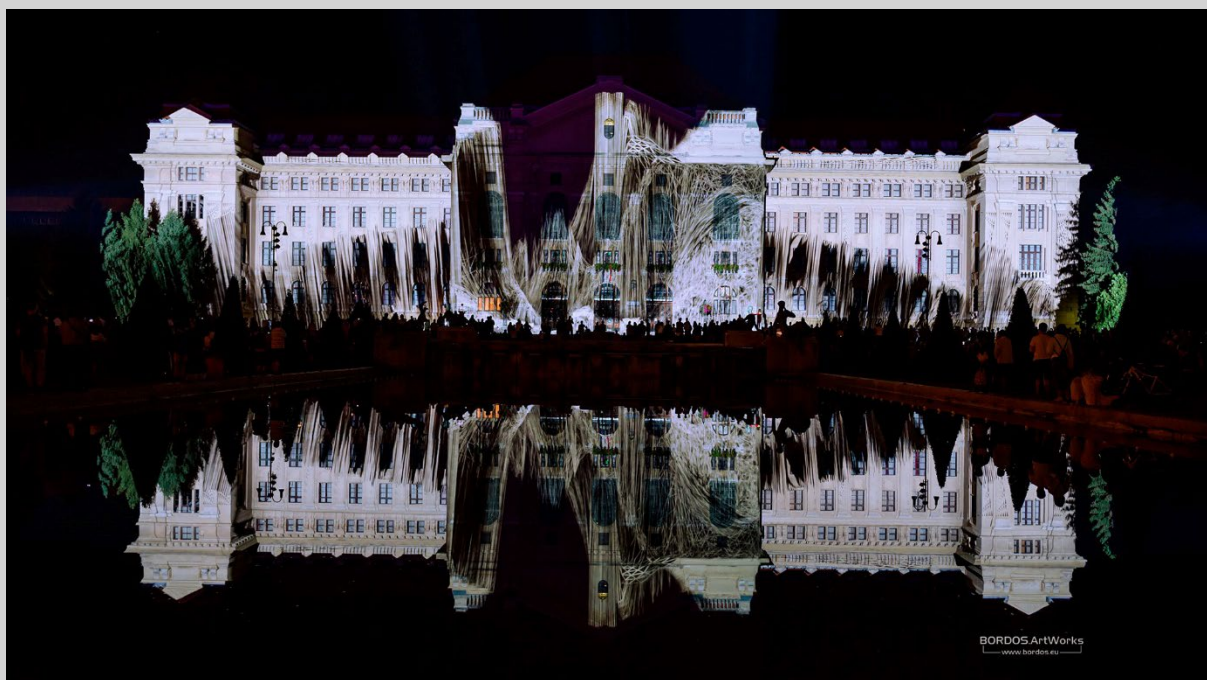

formanyelvet, amelyet csak egyedül kívánt kutatni, 2015 óta, a művészeti projekteken egyedül dolgozik.

Alkotásai többségükben fekete-fehér képanyaggal operálnak. Az épületvetítések egyedi alkalmak, hiszen egy épület adottságaihoz, a hely szelleméhez, egy rendezvény koncepciójához igazodnak ezek az alkotások, miközben az alkotói szabadság sajátos törvényeinek is utat engednek. A meglehetősen költséges produkciók nagy felelősséget jelentenek az alkotó számára és az egyszeri alkalom kontextusának a korlátai, a megismételhetetlen alkotás terhét is jelenti. Az előkészületek éppen ezért nagyon precíz, technikailag pontos munkát feltételeznek, de a vizuális alkotó számára ez nem egyértelműen jelent korlátozást, sok esetben kihívásként is értelmezhető.

Időalapú festmények

Bordos László Zsolt alkotásai egy bizonyos időintervallumban létező művek, nevezhetnénk időalapú festményeknek is. A vetített művek átlag időtartama 7-10 perc között található, a szabadtéri vetítések ideje jóval rövidebb mint egy átlagos játékfilmmé, hiszen a moziélményt kényelmes székekben szerezhettük meg, míg a épületvetítések közönsége végigállja ezeket a vizuális eseményeket, ahol a zene inkább kísérőjelenség, mint központi elem. Egy átlagos filmhez, mozgóképhez viszonyítva a 3d-s projekciók sűrített tartalmak, vizuális koncentrátumok. Az épületvetítéseket a vizualitás dominálja és a figyelem is elsősorban erre irányul, a zene nem mellékes szereplő, de inkább hangháttérként kell értelmeznünk, amely segíti a vizualitást. A 3d vetítéseknek tehát nemcsak fizikai kerete van (épület felülete illetve domborzata), hanem időkerete is van, megisméltetésének nehézsége pedig reprodukciós korlátot is szab ezeknek a műveknek.

KONTRASZT – Debrecen 2016 / Fotó: Bódis Krisztián

Vetített kép a színpadi produkciókban

A vetített kép számos esetben szövetkezik más művészetekkel, intermediális kontextusban az egyes alkotók a komplementaritás elvére építik munkájukat. Bordos Zsolt több alkalommal is készített 3d-s vizuális anyagot színházi előadásokhoz valamint operaelőadásokhoz, ezek közül a legkiemelkedőbbek a Müpa (2016) Bartók Béla: Kékszakállú herceg és A csodálatos mandarin c. előadásai Budapesten illetve Shanghajban, a Moszkvai (2015) Filharmónia Rubinstein: Démon c. előadása a Tchaikovsky Hangversenyteremben, a Soproni Balett (2014): Páneurópai Piknik c. előadása, a Bárka Színház (2014) Meanwille in Kansas c. produkciója, a Szegedi Kortárs Balett (2010) Atlantisz c. produkciója, valamint nemrég az Atmodance csoport Legend of the light alkotása. Egy gigakoncert intróját készítette el 2013-ban, egy Mylene Farmer produkció vizuális szupervizoraként Jean Paul Gaultier és Marc Fisher (a Pink Floyd, U2 stb. díszlettervezőjével) dolgozott együtt. Jelenleg Georg Friedrich Haas: Kóma c. operájának a projekciós háttérét készíti a Klagenfurti Stadttheater számára. A színházi produkciókban többnyire betétjellegű projekciók jelennek meg, az operák esetében többnyire a teljes előadás ideje alatt használják a projekciókat, így ezek hosszabb alkotások. A színpadon megjelenő vetített kép több, mint díszlet, elevensége a színészek munkájával, jelenlétével azonos értékűvé válik, vizuális értelemben.

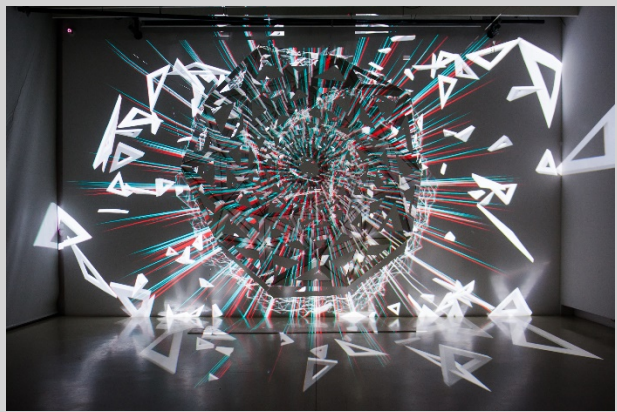
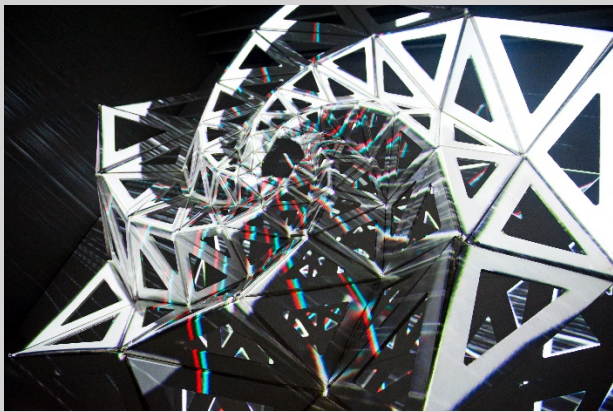
KOMA 2019 – opera, rendező: Immo Karaman / Fotó: Gilles Abbegg

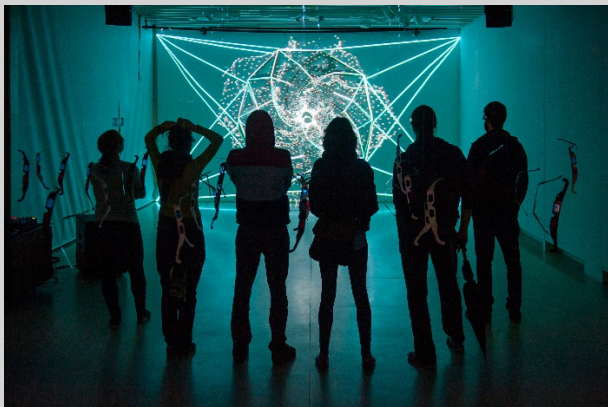
Spidron. Objektmapping.

Erdély Dániel (Erdély Miklós, képzőművész fia) által (1979-ben) megalkotott egy új mértani alakzatot, a Spidront. Bordos László Zsolt 2014-ben készített egy installációt a térspidronra vetítve, amely háromdimenziós, szakaszos felületet biztosított a sztereoszkópikus vetítés számára. Az installáció performatív, hiszen nézőként egy 3d animációt láthatunk, amely egy vizuális produkció, zenei komponenssel. Újítás sok értelemben, amit Bordos kínál, a térvetítés során egy szokatlan geometrikus elem, a spidron felületére érkezik a vetített információ, miközben egy audio-vizuális térélményt generál az alkotás.

A spidron formai különlegessége valamint a fény és az árnyék sajátos felhasználása eredményezi, hogy létrejöhet a tér modulálása. Csak valós jelenlétünk során szerezhethetjük meg azt a vizuális tapasztalatot, amelyet a manipulált tér adhat a 3d-s szemüveg nyújthat a sztereoszkópikus térvetítés alatt.

SPIDRON -Bordos László Zsolt vetítése Erdély Dániel szobrára, 2014, fotók: Erdélyi Gábor

SPIDRON -Bordos László Zsolt vetítése Erdély Dániel szobrára, 2014, fotók: Bódis Krisztián

A néző számára lehetőség van, hogy a kiállítótérben elmozduljon, azaz különböző nézőpontokból, mozogva tapasztalja meg a vetített kép közvetítette vizuális információkat és azt az illúziót élheti meg, hogy mozgásával alakítja a vetített képet, mint interaktív részese az alkotásnak. Illúzió mindez, mert érzékszervi tapasztalásunk

határterületéhez érkeztünk, amikor kénytelenek vagyunk kiegészíteni a vizuális tapasztalásunkat meglévő vizuális mintáink alapján.

Egészen konkrétan a képi differencia (Gottfried Boehm - ikonische Differenz) valamint az absztrakt gépezet (Gilles Deleuze - machine abstrait)⁹ gyakorlati megnyilvánulásaként is értelmezhető a Bordos-féle spidron-élmény, pontosabban a vizuális tudásunk, tapasztalataink folyamatosan kiegyenlítik, kiegészítik az új vizuális információkat, új tapasztalatainkat. Egy térmodulált, kiterjesztett valóság (augmented spatial reality) részesei lehetünk.

Mi emberek hozzá vagyunk szokva, hogy látunk valamit és azt általában értjük. A Spidron esetében meg van fosztva a néző a szokványos térélménytől, a saját mozgásunk is interaktív része lesz a térélménynek, amit megtapasztalunk. A biztonság el van véve a nézőtől, zavarban vagyunk, mert nem ilyenek a valós, mindennapi tapasztalataink a térrel kapcsolatban. A néző arra kényszerül, hogy újradefiniálja a térélményt, mert nem tudja használni a látási és megismerési sémáit, új útra van terelve.

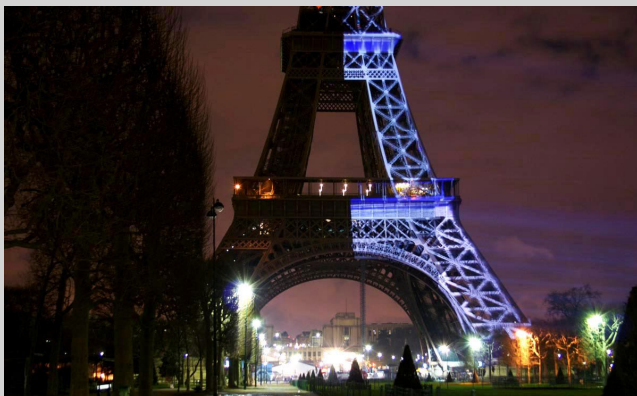
Moholy-Nagy László állította, hogy irányított fénnel teret lehet manipulálni. Kepes György arról beszélt, hogy meg fog jelenni egy új művészet, amely a számítógép, a fény, a fényvetők közvetítenek majd. Ezek az elméleti kijelentések ma már megtapasztalható valóságként vannak jelen a vizuális művészetben, a technikai adottságoknak köszönhetően és Bordos László Zsolt az egyike azoknak az alkotóknak, akik az intermedialitás kontextusában lehetővé teszik, hogy valós élményként megtapasztalhassuk, amikor a tér szokatlan, ismeretlen módon jelenik meg.

Csapdahelyzet alakul ki, mert a néző viszi magával a teret, viszi magával az alkotást.

A Spidron egy olyan installáció, amelyben a mértani forma nem korlátozó keret, hiszen a vetített tartalmak a spidron környezetét jelentő falakon, a plafonon illetve a padlón is jelen vannak, a levegő molekuláin, a cipőnkön, a ruhánkon, a kezünkön, az arcunkon, hiszen szabadon mozoghatunk a fényforrás és a célfelület között, így mi magunk is felületté válunk, az installáció elemeiként veszünk részt projekcióban, egyszerre vagyunk alkotók és befogadók.

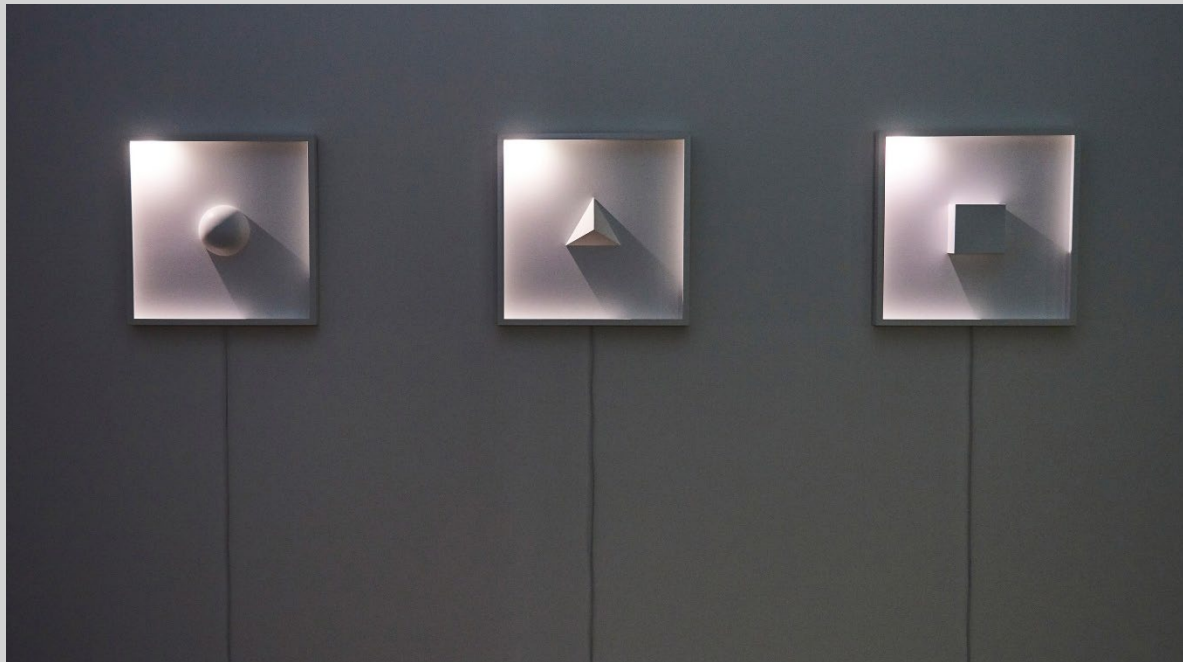
---

⁹ Bordos László Zsolt az Eiffel toronyra is készített animációt 2009-ben, a felület nem homogén és nem folytonos, azonban a tapasztalat azt mutatta, hogy hézagokat kitölti az agy. Mintegy ezzel is igazolva Boehm illetve Deleuze elméleti tézisé.

Eiffel torony tesztvetítés, Párizs 2009, Fotó: VLS

Bordos 2018-as kiállítása a Brassói Művészeti Múzeumban az objectmapping lehetőség-szférajában létrehozott műveket tartalmazott, a Spidron installáció mellett mértani alakzatok, objektumok, domborzati felülettel rendelkező képek szolgáltak vetítési felületként. A fény és az árnyék természetes és manipulált látásélményét tapasztalhatták meg a nézők. Moholy-Nagy László fény-tér-modulátorának az elvét gondolta tovább Bordos László Zsolt és egészítette ki a számítógépes képalkotás és a vetített kép segítségével. Egy triptichont látunk a kiállításon (Fényformák), a keretezett fehér felületeken három tömör téridom: félgömb, félkocka és gúla látható, amelyet egy irányított fénynyaláb jár körül, így jön létre egy fény-árnyék animáció, egy időalapú festmény születik, fény-festmények sorozata, hiszen minden pillanatban egy másik állókép jelenik meg előttünk.

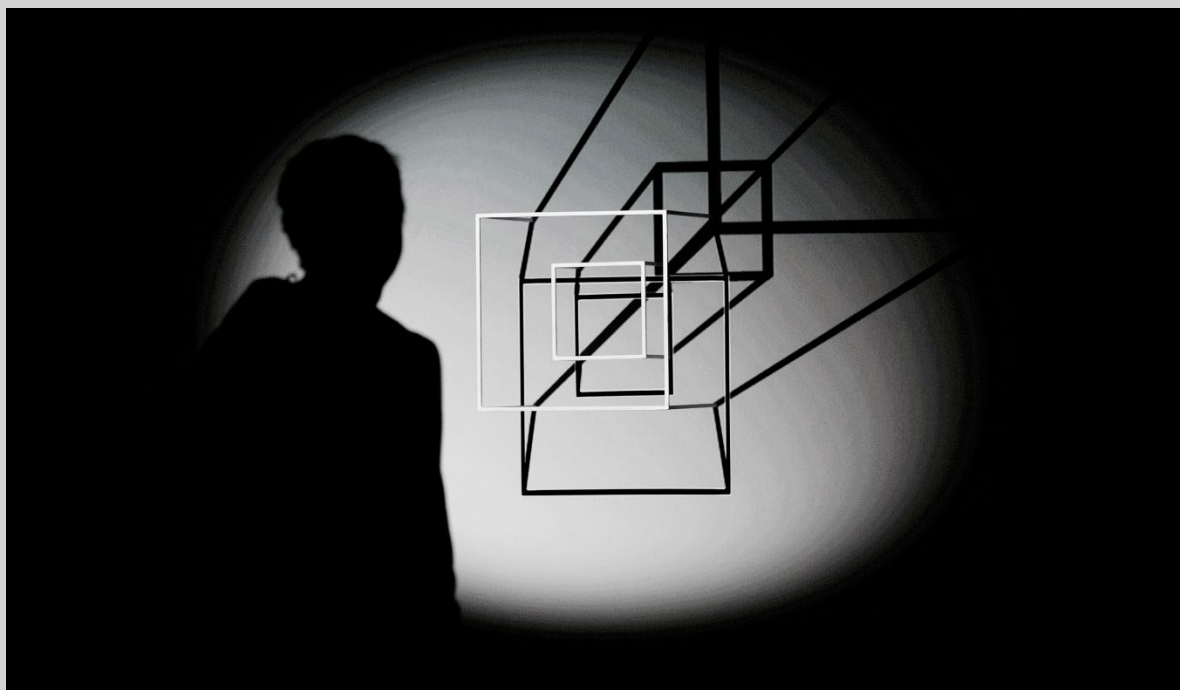

LIGHTFORMS 2018 / Fotó: Andreas Sporn

A mozgó fény által a vizuális tapasztalás folyamatosan változik, így a látvány folyamatos mintavételezésre nyújt lehetőséget. A fény és az árnyék mozgása által, a geometrikus formák mindig új megvilágításba kerülnek. A kialakult fénykörnyezetek ugyanannak a formavilágnak a folyamatosan változó aspektusait és mintáit rajzolják elénk. A fényforrás az óramutató irányával megegyezően mozog és pontosan 1 perc alatt ér körbe. A három geometriai test összefüggő triásza a napóra asszociációját idézve a bolygók mozgására is emlékeztet. (a művész megfogalmazása alapján). Bordos alkotása a háromdimenziós Tér és az Idő meditatív megtapasztalására hívja a látogatót.

Az *Umbra Triplicata* installáció egy fémből készült kettős négyzetrácsra vetített mozgó fénnel különleges térbeli konstruktumok jönnek létre, amely egy árnyékanimációvá alakul, miközben az objektvetítésre használt konstrukció is folytonosan új kontextusba kerül.

UMBRA TRIPLICATA 2014-2015 / ZKM Karlsruhe állandó gyűjteménye, Fotó: Felix Grünschloss

A valódi tárgyat (objekt) képező fémkereteken túl, a műnek van egy virtuális rétege (3d animáció), amely egy projektor segítségével vetül a valódi tárgyra. A virtuális és a valódi elemek kombinálását, illetve e két réteg közötti kölcsönhatást felhasználva, a műalkotás a fény és az árnyékok termódosító erejével operál, megmutatva, hogy a valós és a virtuális tartalom közötti kapcsolat - a 3D mapping technikákkal kombinálva - hogyan tudja befolyásolni a látásunkat, illetve a tér-élmény észlelésének a módját. A vizuális élmény értelmezéséhez az emberi agy a korábbi tapasztalatok értelmezési sémáit használja. Viszont amikor a virtuális fényforrás elmozdul, a fény és főként az árnyék-környezet alapállása is módosul, felborítva az emberi tér-értelmezési logikát. A megszokott tér-értelmezési sémáiból kimozdított nézőt, a mű, új értelmezési folyamatokra serkenti. (a művész megfogalmazása alapján).

Ez a munkája* legközelebb a Karlsruhe-i Zentrum für Kunst und Medien kiállítótér Negative Spaces. Trajektorisches of Sculptures c. csoportos kiállítás keretei között (2019 április 6–augusztus 11 között) lesz látható, többek közt Duchamp, Warhol, Hans Arp, Man Ray, illetve Dieter Jung és Otto Piene alkotásai mellett.

*2019 szeptemberében a ZKM (Zentrum für Kunst und Media), Karlsruhe megvásárolta a művet, a ZKM állandó kollekciójának gyűjteményébe.

Fényalapú művészet a tértapasztalat határterületein / Megjelent: VÁRAD kulturális folyóiratban, Áprilisi szám, 2019
FÁM ERIKA (1973, Sepsiszentgyörgy), a BBTE filozófia szakán végzett Münchenben, Eichstattben, Nürnbergben folytatta posztgraduális tanulmányait, jelenleg a BBTE doktorandusza. Képeleméleti, filmelméleti írásait a Filmtettben, az Apertúrában, a Játéktérben közli. Képkutatói, filmalkotói, független értelmiségi tevékenységét a transzmedialításra való nyitottság határozza meg, a vizuális művészetek (film, kortárs képzőművészet, színház) jelenségeit elemzi.